

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Varför inte dub(b)lettformer? Om SAOB som normativ ordbok	
Forfatter:	Lennart Larsson	
Kilde:	Nordiska Studier i Lexikografi 11, 2012, s. 385-395 Rapport från Konferens om lexicografi i Norden, Lund 24.-27. maj 2011	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for lexicografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i lexicografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Varför inte dub(b)lettformer? Om SAOB som normativ ordbok

Lennart Larsson

The Swedish Academy Dictionary (SAOB) is nowadays regarded – not least by its editors – as a decidedly descriptive dictionary, with the objectives of registering and describing the factual use of the Swedish language from 1521 to the present day. However, this has not always been the case. When the dictionary was first published at the end of the nineteenth century, it had, in addition to the descriptive aim, an explicit normative purpose that can be seen not only in the many value judgements occurring in its earlier volumes, but also in the shaping of the structure of the entries, as well as in the selection of the information contained therein.

This article provides examples of how the conflict between the descriptive and normative purposes is manifested in SAOB. The main focus is on derivatives with the stressed suffix *ett*, e.g. *dubblett* and *pollett*, a group of words in which language users tend to prefer spellings like *dublett* and *polett* in accordance with the pronunciation, but contrary to the norm established by the Swedish Academy Word List (SAOL). As becomes plain from this article, SAOB has chosen in such cases to follow without exception the norm rather than the use, a choice that at times has resulted in more or less defective or contradictory entries.

NYCKELORD: Svenska Akademiens ordbok (SAOB), historisk lexikografi, deskriptiva och normativa ordböcker, stavningsnormering

Att tala om *Svenska Akademiens ordbok* (SAOB) som en normativ ordbok kan tyckas lite märkligt. SAOB brukar ju – inte minst av oss redaktörer – betraktas som en utpräglad deskriptiv ordbok, en som har till uppgift att beskriva det faktiska språkbruket från 1521 och fram till vår tid, inte att slå fast hur detta bruk bör vara eller borde ha varit.

Inte desto mindre finns det normativa inslag i SAOB. Och det har inte bara att göra med det faktum att även den mest deskriptivt inriktade ordbok i viss utsträckning fungerar normerande (se t.ex. Svensén 2004:29 f. liksom diskussionen i LexicoNordica 2002). Det handlar också om att SAOB:s självbild som

en mer eller mindre renodlat deskriptiv ordbok är en ganska modern företeelse; så var det inte alls i ordbokens begynnelse. I den programförklaring som medföljde det första häftet av SAOB 1893 sägs uttryckligen att ”ordboken vill verka för riktig användning af vårt modersmål i tal och skrift”, och denna normativa inriktning kommer tydligt till uttryck i de många värdeomdömen som möter i de tidigare banden. Där finns gott om explicita domar över språkbruket (och språkbrukarna), i stil med att något använts ”äfv[en] hos de bästa förf[attare]”, att något begagnats ”ända till öfvermått”, att man ”hellre” ska använda en viss form än en annan eller att vissa former är ”berättigade” – och ännu under bokstaven S kan man träffa på den klart värderande markören ”i vårdat spr[åk]” (se vidare Larsson 2009:41 f.).

Viktigt i sammanhanget är likaså SAOB:s förhållande till *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL), den ordbok som alltsedan sin första upplaga 1874 framträtt med mer eller mindre uttalade anspråk på att utgöra rättesnöret för svenskans morfologi och ortografi. Även om de två ordböckerna numera i stort sett bara har sin huvudman gemensam fanns tidigare mycket intimare kopplingar. Huvudaktören bakom SAOL:s första upplaga, J. E. Rydqvist, betraktade ordlistan som ”ett slags ram till Ordboken” (citerat efter Sigurd 1986:194), och ända fram till den tionde upplagan 1973 tillkom SAOL vid SAOB:s redaktion i Lund, i två av upplagorna med ordbokschefen som huvudredaktör (Sigurd 1986:195 ff.).

Med tanke på de historiska förutsättningarna – såväl SAOB:s tidigare normativa ambitioner som de nära relationerna till SAOL – är det knappast förvånande att SAOB haft vissa svårigheter att hantera sådana fall där SAOL:s norm inte helt överensstämmer med bruket. En god illustration av detta ger stavningen av lånord med det betonade suffixet *-ett*. För den obetonade stavelse som föregår den betonade slutstavelsen föreskriver normen här i vissa fall dubbeltecknad konsonant, i andra fall enkeltecknad: så har SAOL t.ex. *dubblett*, *honnett*, *kassett*, *pollett* och *sufflett* med dubbelteckning, men däremot *palett*, *sonett*, *stafett*, *subrett* och *triplett* med enkelteckning. Vilka morfologiska eller etymologiska överväganden som varit bestämmande i de enskilda fallen är långtifrån alltid så självklart, och det går knappast att komma ifrån att det ibland verkar lite godtyckligt vilken form SAOL kom att fastna för när dessa ord togs med i ordlistan (samtliga av exemplen ovan infördes i antingen den sjätte upplagan 1889 eller den sjunde 1900, då lånorden gavs ett betydligt större utrymme än tidigare). Det återkommande argumentet för att t.ex. stava *dubblett* med <bb> är att det hör samman med *dubbel* (så skriver Språkrådet på sin hemsida att man bör ”[o]bservera att *dubblett* stavas med två b för att visa på samhörigheten med *dubbel*”). Invändningen att *triplett* då borde skrivas med <pp> eftersom det ju är lika tydligt samhörande med *trippel* ligger förstås nära

till hands. (Faktum är också att SAOL i upplagorna 1900 och 1923 hade stavningen *tripplett*; det var först i den nionde upplagan 1950 som det i all tysthet¹ ändrades till *triplett*.)

De ord på *-ett* som ställer till problem för språkbrukarna är i första hand de som enligt normen ska ha dubbeltecknad konsonant. Det faktum att stavelserna är obetonade innebär ju att dubbelteckningen kommer att sakna all uttalsrelevans, och det är lätt att konstatera att stavningar som *dublett*, *kasett*, *polett* och *suflett* varken är eller har varit särskilt ovanliga. Exempelvis ger en sökning i Språkbankens konkordanser 67 träffar på ”dublett*” och 24 på ”dublett*” medan motsvarande sökning i *PressText* (omfattande en stor mängd tidningstext från 1990 och framåt) ger 286 respektive 146 träffar.² Och går man längre tillbaka i tiden är det uppenbart att *dublett* var den dominerande stavningen. I t.ex. databasen *Digitaliserade svenska dagstidningar* (en samling tidningstexter som har sin tyngdpunkt i årtiondena kring förra sekelskiftet) ger en sökning på ”dublett”, ”dubletter”, ”dubletten” och ”dubletterna” sammanlagt 766 träffar medan motsvarande former av *dubblett* bara uppvisar 189 träffar.

Reglerna för hur SAOB – åtminstone numera³ – ska hantera sådana ord där språket har två levande stavningsformer finns formulerade i *Handbok för redigeringen av Svenska Akademiens ordbok*, utarbetad av den tidigare ordbokschefen Hans Jonsson. Där kan man bl.a. läsa följande (1999:82): ”Varierande form eller stavning av ordet i nusvenska medför obligatoriskt två (eller flera) uppslagsformer i SAOB.” Vad detta innebär i praktiken framgår av följande exempel från 1968 (S 2797) respektive 1985 (S 10010):

SJAPPA *ʃap³a²* l. **SCHAPPA** *ʃap³a²*, v. -ade. vbal-sbst. -ANDE, -NING, -ARE (numera bl. tillf., NKristianst-BI. 1870, nr 94, s. 1); jfr SJAPP, sbst.¹ (schappa 1847 osv. sjappa 1872 osv.) [kortform till chappera (se ECHAPPERA)].
— Jfr SJAPPAGE]

¹ Bland de ortografiska förändringar som Holm 1951 redogör för nämns inte övergången till *triplett*. Dock ligger den helt i linje med ordlistans strävan ”att om möjligt göra stavningen lite lättare [originalets spärning] och att ta hänsyn till vad som kännes naturligt” (s. 55 f.).

² Att så pass många exempel på stavningarna *dublett* och *kasett* fortfarande förekommer är desto mer anmärkningsvärt som det förvaldsinställda stavningsprogrammet i Windows inte – som för t.ex. *polett* och *suflett* – nöjer sig med att ge dem röda understrykningar utan korrigerar dem automatiskt.

³ De tidigare anvisningarna för SAOB-redaktörer, dels Ernst Kocks handbok från 1904 och dels den s.k. Codex Anders från 1970-talet, går överhuvudtaget inte in på frågan.

SPREJ *spräj*⁴ l. **SPRAY** *spräj*⁴ l. (numera föga br.)
SPRÄ *sprä*⁴, r. l. m. (*SD(L)* 1895, nr 323, s. 4, osv.), äv. n.
(*SvD* 1974, nr 72, s. 15, osv.); best. **-en** resp. **-et**; pl. **-er**
(*IllSvOrdb.* (1964) osv.) l. **-ar** (HOLMGREN *Öronsj.* 113 (1925)
osv.). (**spray** 1892 osv. **sprej** 1964 osv. **sprä** 1895–1948)
[liksom t. o. fr. *spray* av eng. *spray*, till ä. eng. *spray*, stänka o.
d., av mnl. *spraeyen*, motsv. mht. *spræwen*, *spræjen*; i avljuds-
förh. till sv. dial. *sprä(s)*, gro, skjuta brodd, spricka ut o. d.;
rotbesläktat med **SPRUTA**, spruta ut o. dyl., o. (avlägsnare) gr.
σπειρω, sår m. m.]

Här finns alltså vid sidan av huvuduppslagsformerna *sjappa* och *sprej* också sido-
uppslagsformerna *schappa* respektive *spray* utan några bruklighetsinskrän-
kningar (i den senare artikeln finns dessutom ytterligare en sidouppslagsform
sprä med begränsad bruklighet). Att formerna *schappa* och *spray* är fullt brukliga
(eller åtminstone var det vid den tidpunkt när artiklarna i fråga tillkom) framgår
också av de s.k. formparenteserna där årtalet för förstabelägget följs av ett ”osv.”
(jfr *sprä* som försetts med ett årtal för den sista dokumenterade förekomsten).

Denna beskrivningsmodell med dubbla uppslagsformer förekommer emel-
lertid inte alls när det gäller orden med suffixet *-ett*, trots att bruket i vissa fall
rimligtvis borde ha motiverat det. Här har i stället SAOL:s norm fått styra: i
samtliga de fall som orden på *-ett* förekommer i SAOL är dess form allena-
rande som uppslagsform i SAOB.

Hur SAOB:s redaktörer i stället har valt att hantera denna ortografiska vack-
lan varierar, och i huvudsak kan man urskilja tre olika förfaringssätt. Ett sätt att
undkomma problemet som för en nutida redaktör inte skulle komma på fråga
är att man helt enkelt inte noterar eller bryr sig om variationen, trots att den
finns representerad bland språkproven. Paradexemplet här är artikeln CIGAR-
RETT som trycktes 1904 och vars huvud ser ut på följande sätt (C 157):

CIGARRETT *sig⁴arät⁴* l. *si⁴g-*, r. l. m.; best.
-en; pl. **-er**. (*cigarretto SvT* 1852, nr 27, s. 3 (*på tal*
om en spanjor)) [jfr t. *cigarette*, f., eng. *cigarette*, af
fr. *cigarette*, f., dimin. af *cigare*, motsv. span.-amer.
cigarrito, diminutiv af *cigarro* (se föreg.)]

Här har vi alltså en uppslagsform med dubbeltecknat <rr> och en formparentes
som inte ger den minsta antydning om en alternativ stavning med bara ett <r>. Tittar
man närmare på de autentiska språkprov som illustrerar artikeln (C
158 f.) visar det sig emellertid att den stora majoriteten av dem har stavningen
med <r>: av de 18 gånger ordet uppträder i språkproven är det i 14 fall skrivet
cigaret medan stavningen *cigarrett* bara förekommer i 4 fall. *Cigar(r)ett* är för

övrigt det enda av orden med suffixet *-ett* där SAOL numera accepterar alternativa former: sedan den tionde upplagan 1973 träffar man på båda stavningarna i ordlistan.⁴ Men dessförinnan, från det att ordet infördes i den sjätte upplagan 1889, var det enbart dubbelteckningen som gällde, och uppenbarligen var det detta som var bestämmande för den SAOB-redaktör som skrev artikeln CIGARRETT.

Det finns ytterligare några exempel på att enkelteckningen finns representerad bland språkproven men utan att denna form överhuvudtaget tas upp i artikeln huvud: det gäller ASSIETT (A 2515) från 1903 (även där har majoriteten av språkproven enkeltecknad konsonant), INHONNETT (I 528) från 1933, och – som sista exempel – NOVELLETT (N 738) från 1947 (med ett språkprov ”Gades noveletter” från 1933).

Att på detta sätt ignorera de stavningar som inte överensstämmer med normen är otänkbart idag; numera är ordboken noga med att all stavningsvariation som inte kan klassificeras som rena skriv- eller tryckfel ska noteras i ordboken. De återstående två förfaringsätten träffar man däremot på ända in i modern tid. I den ena utnyttjas möjligheten att – som det heter i SAOB-sammanhang – *anföra* stavningsvariationen men utan att *redovisa* den, dvs. båda stavningarna förtecknas i formparentesen men utan att dateras var för sig (se Jonsson 1999:83). Det här är en beskrivningsmodell som ofta används i fråga om äldre stavningsvarianter som saknar uttalsrelevans och ”bedöms såsom enbart ortografiska” (1999:84), så den borde ju väl kunna försvara sin plats också när det gäller den här stavningsvariationen – under förutsättningen att variationen inte längre förekommer. Ett exempel är det numera obrukliga ordet *pus(s)ett* i en artikel från 1955 (P 2482):

PUSSETT, sbst.1, r. l. f.; best. **-en**. (**poussette** 1843. **pussett** (**pus-**) 1845–1885) [jfr eng. *poussette*; diminutivum till ä. fr. *pousse*, stöt (jfr fr. *poussette*, benämning på dels viss barnlek med nålar, dels vissa vagntyper), till fr. *pousser*, stöta m. m. (se **PUSSERA**, v.1)] (†) stöt, puff l. dyl. KNORRING *Förh.* 2: 365 (1843). Han .. får en icke så liten pusett i pannan (*av dörren*). DENS. *Skizz.* II. 2: 270 (1845). SCHULTHESS (1885).

⁴ Enligt Mattsson 1974 togs variantformen *cigarett* med i SAOL ”i anslutning till *cigarill* och med anknytning till ordets stavning i danska, norska, engelska, franska och tyska” (s. 109); redan 1957 hade Nämnden för svensk språkvård här uttalat sig för stavningen *cigarill* ”i överensstämmelse med uttalet och med skrivningen i flertalet europeiska språk” (se Bergman 1962:57 f.). Motiveringarna för enkelteckningen – såväl uttalet som anknytningen till andra språk – skulle med lika stor rätt kunna appliceras på *dublett*.

Här har alltså stavningarna med <s> och <ss> behandlats i klump, ett smidigt och enkelt sätt att få fram variationen. Om det däremot gäller ord där de två stavningsvarianterna fortfarande är i bruk så blir beskrivningsmodellen betydligt mera tveksam. Där borde det ju – som i följande exempel från 1935 (K 693) – egentligen finnas två uppslagsformer:

KASSETT *kasät*⁴, r. l. f. l. m. (m. UB 4: 600 (1873)); best. -en; pl. -er. (förr äv. skrivet *ca-cas(s)ette* 1758–1796. *kas(s)ett* (ca-) 1814 osv. *kas(s)etten* (ca-), sg. best. 1712 osv.) [liksom d. *kas-set(te)*, t. *kassette* o. eng. *cassette*, av fr. *cassette*, av it. *cassetta*, dimin. till *cassa*, kista (se KASSA, sbst.1)]

Faktum är att den här artikeln skulle kunna läsas som ett – om än starkt nedtonat – medgivande att stavningen med <s> fortfarande förekommer, inte minst i och med att stavningen med <c> i formparentesens inledning explicit förklaras vara obruklig; dock strider det ju mot regeln att fortfarande brukliga stavningsvarianter också ska resultera i sidouppslagsformer.

Värt att notera är att exemplet KASSETT utgör något av ett undantag; denna beskrivningsmodell är förhållandevis ovanlig när det gäller sådana ord på -ett där normen har dubbelteckning. Däremot förekommer den ofta när enkelteckningen är norm; det gäller t.ex. för samtliga de fem tidigare nämnda exemplen PALETT (P 73, tryckt 1952), SONETT (S 8870, slutredigerad 1982), STAFETT (S 10795 f., 1986), SUBRETT (S 14361, 1997) och – som hittills färskaste exempel – TRIPLETT (T 2522, 2007):

TRIPLETT *triplät*⁴, r. l. m. (DALIN (1854) osv.) ((†) n. RP 8: 655 (1641)); best -en (ss. n. -et); pl. -er. (*triplett* (-pp-) 1836 osv. *triplette* 1839–1897. *tripleter*, pl. 1632 osv. *triplettet*, sg. best. 1641) [bildat medelst TRI- i analogi med DUBBLETT]

Förklaringen till denna ojämna fördelning ligger antagligen i att språkbrukarna när det gäller orden på -ett tenderar att föredra enkelteckningen, och om denna också överensstämmer med normen kommer fallen av dubbeltecknad konsonant att uppträda så pass tillfälligt att redaktörerna med relativt gott samvete kan låta dem passera på detta sätt.

I de fall dubbelteckningen är norm är det i stället en annan beskrivningsmodell som dominerar. Denna innebär att båda varianterna *redovisas* i formparentesen, dvs. stavningarna med och utan dubbelteckning av konsonanten dateras var för sig. Även här är saken oproblematisk så länge det rör sig om ord som numera är obrukliga, som i följande artikel från 1986 (S 10804):

STAFFLETT (Staflétt WESTE, stafflä'tt DALIN), r. l. m. (LIND (1749), *SvTyHlex.* (1872)) l. n. (LIND (1749)); best. (ss. r. l. m.) -en; pl. -er. (staf- 1734—1841. staff- 1790—1896. staffe- 1817. stav- c. 1755. -let 1734—c. 1755. -lett 1749—1896) [liksom ä. d. *staffelet*, av ä. t. *staffelet*, biform till *staffelei* (se STAFFLI), sannol. uppkommen under påverkan av fr. *chevalet*, staffli] (†) staffli; äv. bildl. SERENIUS Q 2 b (1734). Ett stort Rum i frontispicen skulle emottaga Solens första strålar och hysa mitt Ritbord och min Staflett. LINNERRHIELM *IBr.* 165 (1797). Naturen sjelf sig satt vid hans (*dvs. Runebergs*) staflett / Och i hans hand sin egen pensel gett. FRANZÉN *Skald.* 7: 138 (1841). HALLSTÉN o. LILIUS (1896).

Knepigare blir det när det handlar om ord som fortfarande brukas i båda sina stavningsformer. Alternativet att (som i fallen SJAPPA och SPREJ ovan) i formparentesen ha ett ”osv.” vid båda stavningsvarianterna är ju inte möjligt eftersom SAOB:s regler då skulle kräva dubbla uppslagsformer – vilket alltså inte förekommer bland dessa ord. I stället har lösningen blivit att den stavningsvariant som inte överensstämmer med normen förpassas till historien genom att förses med ett årtal för den sista förekomsten. Så är bl.a. fallet i artikeln DUBBLETT, tryckt 1922, vars huvud ser ut som följer (D 2330):

DUBBLETT *dublät*⁴, i bet. I 1—2, 4 o. II äfv. (i sht i lärddt fackspr., särsk. i bet. I 1 b) **DUPLETT** *dup-*, sbst. o. adj.; ss. sbst. r. (m. SAHLSTEDT, LUNDELL; f. DALIN (1871)) ((†) n. ÅOXENSTIERNA 2: 408 (1620), *HT 1895*, s. 433 (*i handl. fr. 1645*)); best. -en ((†) ss. n. -et ÅOXENSTIERNA 2: 408 (1620), *HT 1895*, s. 433 (*i handl. fr. 1645*)); pl. -er. (dubbl- 1620 osv.; dubl- 1645—1904; doub(b)l- 1632—1871; dobl- 1613. dupl- 1668 osv.; doupl- 1628—1791. -ett 1620 osv. -et 1613—1888. -ette 1791—1871)

I. [jfr d. *doublet*, t. *doublette*, af fr. *doublet*, af *double* (se DUBBEL, adj.); formen med p beror på direkt anslutning till lat. *duplus* (se DUBBEL, adj.)] sbst.

Här har alltså varianten med enkeltecknad konsonant getts ett slutårtal 1904, grundat på ett i artikeln citerat språkprov från Henrik Schücks *Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria*: ”Domar ser ut att vara blott en dublett af föregångaren”. Att denna gränsdragning i tiden, med slutårtalet mindre än 20 år före tryckåret, utgick från normen – *dublett* hade införts i SAOL:s sjunde upplaga 1900 – och inte från bruket är något som framgår också ur SAOB själv. För det första finns redan i artikeln DUBBLETT ett yngre språkprov med enkeltecknad konsonant. Det gäller sammansättningen DUBBLETT-KAMRAT (D

2331), där ordbokens första och enda belägg är hämtat från Olof Högbergs roman *Fribytare* från 1910. I SAOB:s artikel är språkprovet visserligen inte citerat, där finns enbart ett s.k. naket belägg i form av en källangivelse, men går man till källan ser det ut så här: ”Hennes dubblettkamrat – det var en liten trevlig danska” (s. 362). Det kan förstås röra sig om ett redaktionellt förbiseende. En annan möjlighet är dock att det uttrycker en värdering från redaktörens sida; kanske räknades inte Olof Högberg – till skillnad från akademiledamoten Henrik Schück – bland ”de bästa författare” vilkas stavningsvarianter ansågs vara värda att tidfästa och dokumentera.

För det andra kan man konstatera att stavningen *dublett* utan tvivel var den naturliga också för många inom SAOB:s redaktion. Dels är stickorden på de excerptlappar i SAOB:s arkiv som utgör underlaget för artikeln DUBBLETT påfallande ofta skrivna med ett , även i sådana fall där källan har dubbelteckning (se SAOBs).⁵ Dels har stavningen *dublett* vid åtminstone tre tillfällen smugit sig in i SAOB:s redaktionella text. Det äldsta exemplet träffar man på i definitionen av AFSKRIFT (A 506), tryckt redan 1895, där det talas om ”dublett af akt I. dokument”. Det andra exemplet återfinns i artikeln BILDNING från 1910, alltså sex år efter det angivna slutårtalet, där man ger hänvisningen DUBLETT-[BILDNING] (B 2563 f.). Det tredje fallet slutligen hör hemma i nyare tid, i en artikel slutredigerad 1986; det gäller definitionen av STAMKORT, som i en av sina betydelser uppges vara ”motsatt: dubblettkort” (S 10913).

Detta förfaringssätt, att ge ett – som det förefaller – mer eller mindre fiktivt sista årtal för förekomsten av den enkeltecknade varianten, är inte begränsat till SAOB:s inledande band utan uppträder också längre fram i alfabetet. Bl.a. gäller det de tre tidigare nämnda HONNETT (H 1132, tryckt 1932), POLLETT (P 1423, tryckt 1953) och SUFFLETT (S 14433 f., slutredigerad 1997):

HONNETT *honüt*⁴, adj. **-are**; n. o. adv. =.
 (honet 1740—1790. honett 1692—1897. honette 1735—1791. honnet 1716—1849. honnete 1784. honnett 1770 osv. honnette 1782) [av fr. *honnête*, ffr. *honeste*, motsv. it. *onesto*, span. o. port. *honesto*; av lat. *honestus*, hederlig, ansedd (se HONEST)]

⁵ T.o.m. de citerade språkproven har ibland stavningen med trots att källan har <bb>. Det gäller t.ex. samtliga nio lappar med excerpter från Adolf Noreens *Vårt språk* från 1906 (s. 59 ff.). Medan Noreen genomgående skriver *dubblett* använder sig excerptisten däremot – säkerligen utan att alls tänka på det – lika genomgående av *dublett*.

POLLETT *polät*⁴, äv. *pω-*, sbst.², förr äv. **BOLLET**, r. l. m. (*2RARP* I. 2: 27 (1720) osv.) ((†) n. STIERNMAN *Com.* 1: 890 (1623), *GullbgDomb.* ²⁹/1 1656); best. **-en**; pl. (äv. att hänföra till sg. **-ette** l. **-äte**) **-er** (HOLMKVIST *BergslHyttsspr.* 73 (*i handl. fr.* 1557) osv.) ((†) **-en** SCHRODERUS *Os.* III. 1: 159 (1635)); förr äv. **POLETTE** l. **POLÁTE**, r. l. m. (l. n.?) med avs. på pl. se ovan. (bollet 1623. bolletter, pl. 1623. palletter, pl. 1845. polet 1680—1766. polett c. 1764—1944, 1952 (*i bet.* 10). polette 1796. poletter, pl. 1627. pollet 1557—1921. pollett 1771 osv. polletter, pl. 1663 osv. poläte 1640. påleten, pl. 1635. påleter, pl. 1625) [av ä. t. *bollett*, *bolette*, *pallet*, assignation, ett slags mynt (av bly), sannol. av ä. fr. *bullet(t)e*, (litet, runt) sigillavtryck, intyg, attest, biljett m. m. (se **BILJETT**). — Jfr **BULLA**, **BULLETIN**]

SUFFLETT *sufflät*⁴, äv. *suf-*, r. l. m.; best. **-en**; pl. **-er**. (**soufflet** 1799—1848. **soufflett** (**-ette**) 1808—1854. **soufflett** (**-ette**) 1808 (: Soufflette Vagn)—1826. **sufflet-** i ssg 1877—1971. **sufflett** 1824 osv. **sufflett** 1879 (: sufletthudar)—1958) [av fr. *soufflet*, blåsbälg, bälgliknande anordning, av *souffler*, blåsa (se **SUFFLERA**); stavningen med **-tt** sannol. efter ord som **KADETT**, **LAVETT**, **SERVETT**]

Mest anmärkningsvärt här är fallet POLLETT, där stavningen med enkeltecknad konsonant är belagd bara ett år innan artikeln trycktes – närmare än så kan man ju knappast komma den ”varierande [...] stavning av ordet i nusvenska” (Jonsson 1999:82) som enligt reglerna obligatoriskt ska leda till dubbla uppslagsformer. Att förfaringsättet i artiklarna POLLETT och DUBBLETT är detsamma betyder dock knappast att det handlade om samma slags bevekelsegrunder. Vad gäller DUBBLETT lät sig upphovsmannen förmodligen så till den grad styras av SAOB:s då ännu högst aktuella normativa uppgift att han medvetet valde att bortse från språkprov som bröt mot normen. I fallet POLLETT däremot är det tydligt att redaktören nogsam redovisade de språkprov som utgjorde hans arbetsmaterial; här var det snarast frågan om ett – inte helt lyckat – försök att inom ramarna för en i en äldre normativ tradition etablerad beskrivningsmodell foga in en språklig mångfald som inte riktigt rymdes där.

Givetvis är denna problematik inte begränsad till orden på *-ett*. Ett annat exempel på hur oförmågan att helt och fullt erkänna stavningsvarianter som inte är godtagna av SAOL leder till att SAOB:s artiklar biter sig själva i svansen är PETIMÄTER (P 764), i likhet med POLLETT tryckt 1953. Här finns variantformen PETIMETER visserligen med som sidouppslagsform – i detta fall

har ju variationen uttalsrelevans – men i formparentesen inskränks dess bruklighet till åren 1760–1952, alltså även här fram till bara ett år innan artikeln gick i tryck.

KÄLLOR OCH LITTERATUR:

- Bergman, Gösta, 1962: Rätt och fel i språket. (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 26.) Stockholm.
- Codex Anders = Anvisningar för SAOB-redaktörer sammanställda i sedelform av Anders Sundström, 1970-talet. (I: SAOBs.)
- Digitaliserade svenska dagstidningar: <http://magasin.kb.se/searchinterface/> (augusti 2011)
- Holm, Pelle, 1951: Nytt och gammalt i Svenska Akademiens ordlista. (Skrifter utgivna av Nämnden för svensk språkvård 8.) Stockholm.
- Högberg, Olof, 1910: Fribytare. Förra delen. Stockholm.
- Jonsson, Hans, 1999: Handbok för redigeringen av Svenska Akademiens ordbok. 2 uppl. Lund. (Otryckt manuskript. I: SAOBs.)
- Kock, E. A., 1904: Handbok för redigeringen af Svenska Akademiens ordbok. Tryckt som manuskript. Lund.
- Larsson, Lennart, 2009: Hur märker användaren av SAOB de 110 åren mellan A och TYNA? I: Språk och stil NF 19, s. 35–52.
- LexicoNordica 9, 2002. Red. Henning Bergenholtz & Sven-Göran Malmgren. S. 1–172.
- Mattsson, Gösta, 1974: Ordlistans tionde upplaga – riktlinjer och kommentarer. I: Johannisson, Ture & Mattsson, Gösta: Svenska Akademiens ordlista under 100 år. (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 55.) S. 55–116. Stockholm.
- Noreen, Adolf, 1906: Vårt språk. Nysvensk grammatik i utförlig framställning. Sjunde bandet. Lund.
- PressText Online: <http://www.presstext.se/> (sökning 23/8 2011)
- SAOB = Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien (Svenska Akademiens ordbok), 1893 ff. Lund.
- SAOBs = Samlingar till Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien. Lund.
- SAOL = Svenska Akademiens ordlista över svenska språket, 1874–2006. 1–13 uppl. Stockholm.
- Sigurd, Bengt, 1986: Ordboken, ordlistan och några andra av Svenska Akademiens språkliga insatser under 1900-talet. I: Allén, Sture, Loman, Bengt & Sigurd, Bengt, 1986: Svenska Akademien och svenska språket. Tre studier. S. 143–231. Stockholm.
- Språkbankens konkordanser: <http://spraakbanken.gu.se/konk/> (augusti 2011)
- Språkrådet: http://www.sprakradet.se/servlet/GetDoc?meta_id=1950 (augusti 2011)
- Svensén, Bo, 2004: Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik. 2 uppl. Stockholm.

Lennart Larsson

Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet

Svenska Akademiens ordbok, Lund

e-postadress: lennart.larsson@nordiska.uu.se; lennart.larsson@svenskaakademien.se